

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2014 vp

Valtioneuvoston selvitys komission suosituksesta neuvostolle komission valtuuttamisesta aloittamaan neuvottelut transatlanttisesta kauppaja investointisopimuksesta EU:n ja Yhdysvaltojen välillä

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 21 päivänä helmikuuta 2014 lähettänyt jatkokirjelmän 2. UM 14.02.2014 asiassa E 43/2013 vp valtiovarainvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaostossa.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kaupallinen neuvos Heli Siikaluoma ja kaupallinen neuvos Kimmo Sinivuori, ulkoasiainministeriö

- neuvotteleva virkamies Liisa Huhtala, työ- ja elinkeinoministeriö
- tutkija VTL Ville Kaitila, ETLA Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos
- johtava asiantuntija Simo Karetie, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- kansainvälisten asioiden asiantuntija Aleksi Kuusisto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- kansainvälisten asioiden päällikkö Thomas Palmgren, Suomen Yrittäjät ry
- johtaja, yhteiskuntasuhteet ja lakiasiat Kari Hietanen, Wärtsilä Oyj Abp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus ja valtioneuvoston kanta

Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen väliset neuvottelut transatlanttisesta kauppaja investointikumppanuussopimuksesta (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP) käynnistyivät heinäkuussa 2013. TTIP-sopimus tähtää kunnianhimoiseen, laaja-alaiseen ja vastavuoroiseen kaupan vapauttamiseen. Sen kolme pääneuvotteluaihetta ovat markkinoillepääsy, sääntelykysymykset ja tullien ulkopuoliset esteet sekä globaalit säännöt. Kaikista kysymyksistä neuvotellaan samanaikaisesti ja vuoden 2014 aikana on tarkoitus käydä viisi neuvottelukierrosta. Luonnoksia sopimusteksteiksi ei kuitenkaan ole vielä käytettävissä.

Valtioneuvoston kannat käyvät selkeällä tavalla ilmi jatkokirjelmästä (2. UM 14.2.2014).

Valtioneuvosto suhtautuu neuvotteluihin myönteisesti, mutta pitää välttämättömänä etenkin sitä, että sopimus ei estä unionin ja jäsenvaltioi-

den oikeutta kehittää syrjimättömästi esimerkiksi työntekijöiden-, ympäristön- tai kuluttajien suojelua.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta katsoi vuoden 2014 talousarviota koskeneessa mietinnössään (VaVM 34/2013 vp — HE 112/2013 vp, HE 193/2013 vp), että *"viennin paraneminen on tärkeää, sillä Suomi on menettänyt maailmankaupan markkinaosuuksia vuosina 2007—2012 enemmän kuin mikään toinen maa Euroopan unionin alueella ja Suomen viennin kasvu on ollut euroalueen heikoimpia"*. Samassa yhteydessä valiokunta korosti sitä, että *"viennin on vedettävä ja uusia innovaatioita on luotava, jotta Suomen talouskasvu saataisiin kestäväälle kasvu-uralle. Menestyäkseen Suomi tarvitsee etenkin lisää kansainvälisillä markkinoilla kasvavia ja menestyviä pk-yrityksiä, jotka työllistävät myös kotimaassa. Lisäksi talouskasvua vahvistamaan tarvitaan enemmän ulkomaisia investointeja"*.

Valiokunta on myös valtioneuvoston EU-se-lontekoa koskeneessa lausunnossaan (VaVL 8/2013 vp—VNS 6/2013 vp) pitänyt kilpailukyvyn parantamisen kannalta erittäin tärkeänä sitä, että unioni edistää kaupan ja investointien vapauttamista kattavien vapaakauppasopimusten avulla.

USA on Suomen kuudenneksi tärkein kauppakumppani. Unionin ulkopuolisista maista se on kolmanneksi tärkein. Suomen palveluviennin kannalta USA on Ruotsin jälkeen toiseksi tärkein markkina-alue. Saadun selvityksen mukaan TTIP-sopimuksen myötä vienti Yhdysvaltoihin lisääntyisi todennäköisesti merkittävästi ja suurimpiin hyötyjiin kuuluisivat nimenomaan pk-yritykset. Näin ollen valiokunta suhtautuu valtioneuvoston tavoin myönteisesti siihen, että EU ja USA saisivat neuvoteltua mahdollisimman laajan ja kunnianhimoisen TTIP-sopimuksen. Yrityksille avautuvien uusien ja parempien liiketoimintamahdollisuuksien ohella sopimus li-

säisi myös unionin globaalia painoarvoa ja vaikutusvaltaa.

Valiokunta yhtyy jatkokirjelmässä (2. UM 14.2.2014) esitettyihin valtioneuvoston kantoihin ja nostaa seuraavassa esiin ne oman toimialansa kannalta keskeisimmät kysymykset, joihin sopimusneuvotteluissa tulee tässä vaiheessa kiinnittää erityistä huomiota.

Markkinoillepääsy

Tavarakaupan osalta valiokunta kannattaa mahdollisimman laajaa ja nopeaa tullien poistamista sopimuspuolten väliltä. Sopimuksen edellyttämä tullietuuskohtelu myönnetään kuitenkin vain alkuperäsäännöt täyttävälle tavaroille. Tullietuuksista saatavan hyödyn suuruus riippuu siis ratkaisevasti siitä, millaisiksi muodostuvat TTIP-sopimuksen alkuperäsäännöt, joiden perusteella ratkaistaan, onko tietty tuote tullietuuskohteluun oikeutettu alkuperäistuote.

Neuvotteluissa tulee näin ollen pyrkiä yksinkertaisiin ja selkeisiin alkuperäsääntöihin, jotka ovat mahdollisimman lähellä unionin jo neuvotteleminen sopimusten sisältöä. Tässä yhteydessä tulee kiinnittää erityistä huomiota jatkojalostettujen tuotteiden asemaan ja selvittää jatkuvasti kasvavasta nettikaupasta suomalaisille yrityksille aiheutuvat haasteet ja mahdollisuudet.

Myös palvelukaupan esteiden kattava ja laaja-alainen purkaminen on tärkeää. Valiokunta pitää kuitenkin välttämättömänä, että julkiset palvelut jäävät unionin aiempien vapaakauppasopimusten tavoin myös TTIP-sopimuksen ulkopuolelle. Lakisäateisten julkisten palveluiden järjestämistavasta tulee siis edelleen voida päättää kansallisesti. Neuvotteluissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten julkiset palvelut sopimuksessa lopulta määritellään.

Samoin valiokunta pitää perusteltuna, että päätökset osapuolten luonnonvarojen (mm. kaivokset, metsät ja pohjavedet) hyödyntämisestä tulee säilyttää osapuolilla itsellään.

Maahantulovaatimukset sekä työlupien ja viisumeiden saantiin liittyvät menettelyt ovat tietyissä tapauksissa vaikeuttaneet yritysten toimintaa Yhdysvalloissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että TTIP-sopimuksen avulla helpotettaisiin myös työntekijöiden liikkuvuutta sopimuspuolten välillä.

Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää julkisten hankintojen markkinoiden avaamista syrjimättömällä ja vastavuoroisella tavalla yhtenä tärkeimmistä neuvottelutavoitteista. Tällä olisi huomattavaa taloudellista merkitystä etenkin unionin pk-yrityksille. USA:n markkinat tulisi avata sekä osavaltioiden tasolla että mahdollisimman laajasti hallinnon kaikilla tasoilla. Lisäksi tässä yhteydessä tulee kiinnittää erityistä huomiota yhdysvaltalaisiin kotimaisuusastevaatimuksiin, jotka tällä hetkellä vaikeuttavat suomalaisten yritysten ja tuotteiden pääsyä USA:n markkinoille. Ne ilmenevät kotimaisia yrityksiä suosivina säädöksinä (kuten Buy American Act) ja ainoastaan ulkomaisia yrityksiä koskevin rajoituksina.

Keskustelu investointisuojusta sekä siihen olennaisesti liittyvästä sijoittajan ja sopimuspuolen välisestä riitojenratkaisusta on vasta alkamassa. Esimerkiksi Euroopan komissio on käynnistämässä asiaa koskevan julkisen kuulemisen maaliskuun aikana.

Sopimuksen tavoitteena on edistää taloudellista kasvua ja työllisyyttä tukevia kansainvälisiä investointeja. Tällöin on selvää, että sijoittajia on suojattava syrjiviltä ja kohtuuttomilta kansallisilta toimilta. Investointisuojan perustavoitteet, eli omistuksen ja laillisen liiketoiminnan suoja sekä mahdollisuus riippumattomaan ja asiantuntevaan riitojenratkaisuun esimerkiksi Maailmanpankinpankin (ICSID) tai YK:n (UNCITRAL) järjestelmien puitteissa, ovat kannatettavia. Valtioneuvoston tavoin valiokunta katsoo, että investointisuoja ei tule ulottaa markkinoillepääsyyn. Ainoastaan Suomen ja unionin

lainsäädännön mukaan Suomeen tehdyt sijoitukset voivat täällä nauttia investointisuojusta.

Valiokunta pitää ehdottoman tärkeänä, että mahdollisuudet riitojenratkaisumenettelyn väärinkäyttöön minimoidaan. Samoin neuvotteluissa on varmistettava, että investointisuoja ei voida käyttää välineenä esimerkiksi työ-, ympäristö- tai kuluttajansuojalainsäädännön heikentämiseen. Kansainvälisten sijoittajien on noudatettava kansallista lainsäädäntöä, ja sopimuspuolilla on oltava oikeus kehittää syrjimättömällä tavalla omaa lainsäädäntöään sekä tarvittaessa nostaa sen tasoa.

Sääntelykysymykset ja tullien ulkopuoliset esteet

Saadun selvityksen mukaan TTIP-sopimuksen suurimpia taloudellisia hyötyjä odotetaan erilaisesta sääntelykulttuurista johtuvien kaupan esteiden vähentämisestä. Tekniset kaupan esteet ovat suomalaisten yritysten yleisimpiä ongelmia USA:n markkinoilla. Vaikeuksia ja kaksinkertaisia kustannuksia aiheuttavat erityisesti syrjivät tekniset tuotemääräykset, päällekkäiset ja eriävät standardit sekä hitaat ja kalliit vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt. Neuvotteluissa tulisi päästä eroon etenkin kaksinkertaisista testaus- ja sertifiointimenettelyistä (esimerkiksi vastavuoroisen tunnustamisen avulla) aloilla, joilla suojelun taso on jo korkea sekä unionissa että Yhdysvalloissa. Myös sääntelyn yhteneväisyyden lisääminen ja tulevaisuuden kaupan esteiden ennalta ehkäiseminen ovat kannatettavia tavoitteita, joihin voidaan pyrkiä esimerkiksi tulevaa sääntelyä koskevan yhteistyön ja konsultaatiomekanismin avulla. Osapuolet eivät vielä ole päättäneet niitä sektoreita, joilta sääntelyongelmia tullaan erityisesti poistamaan. Valtioneuvoston esiin nostamien sektoreiden (informaatioteknologia, kemia, kosmetiikka, lääkinnälliset laitteet ja lääkkeet) lisäksi valiokunta pitää tarpeellisena korostaa etenkin kone- ja laitesektoreiden sekä metsäsektorin merkitystä Suomelle. Valiokunta kiinnittää huomiota myös digitaalisen peliteollisuuden merkitykseen Suomelle ja pitää tärkeänä, että siihen liit-

tyvät viihde- ja kulttuuripalvelut kuuluisivat sopimuksen piiriin.

Sääntelykysymysten osalta valiokunta yhtyy täysin valtioneuvoston kantaan, jonka mukaan yllä kuvatut toimet eivät kuitenkaan saa estää korkeatasoisen terveyden-, turvallisuuden, kulluttajien, työ- ja ympäristönsuojelun turvaamisesta ja kehittämistä unionissa ja Suomessa. Sopimuksella ei siis tule puuttua osapuolten oikeuteen säätää omia syrjimättömiä lakeja ja määräyksiä.

Maailmankaupan sääntöjen vahvistaminen

Valtioneuvoston tavoin valiokunta katsoo, että kahdenväliset kauppasopimukset eivät saa johtaa monenkeskisten neuvotteluiden laiminlyömiseen. Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että USA:n kanssa käytävissä neuvotteluissa tavoitteeksi on asetettu WTO:n sopimuksia pidemmälle menevien sääntöjen luominen. Kunnianhimoinen sopimus voi nimittäin osaltaan vauhdittaa neuvotteluja monenkeskisistä sopimuksista ja vähintäänkin toimia uusien kansainvälisten sääntöjen ja standardien mallina muissa kahdenvälisissä sopimusneuvotteluissa.

Unioni käy tällä hetkellä kahdenvälisiä sopimusneuvotteluja useiden valtioiden kanssa. Kuten tuoreesta jatkokirjelmästä (U 70/2010 vp, 4. UM 13.3.2014) käy hyvin ilmi, esimerkiksi Kanadan kanssa on jo neuvoteltu käytännössä kaikista valiokunnan edellä esiin nostamista seikoista. Neuvottelut ovat vireillä myös mm. Japanin, Vietnamin, Intian, Singaporen ja Kiinan kanssa. Unionilla ja Suomella tulee olla mahdol-

lisimman yhdenmukainen linja kaikissa näissä neuvotteluissa. Esimerkiksi investointisuoja ja riitojenratkaisua koskevien TTIP-sopimusmääräysten tarpeellisuutta ja merkitystä on arvioitava myös tästä näkökulmasta. Samoin valiokunta pitää tässä yhteydessä tärkeänä, että neuvotteluissa pyritään edistämään kansainvälisen työjärjestön ILO:n sopimusten ja periaatteiden noudattamista.

Lopuksi

Kyseessä on laaja-alainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä sopimus. Lopullinen päätös sen hyväksyttävyydestä voidaan luonnollisesti tehdä vasta konkreettisiin sopimustekstiehdotuksiin pohjautuvan kokonaisarvion perusteella. Valiokunta korostaa näin ollen avoimuuden, läpinäkyvyyden ja intressitahojen kuulemisen merkitystä myös jatkoneuvottelujen kaikissa keskeisissä välivaiheissa. Valiokunta edellyttää, että neuvottelukysymysten tarkentuessa se voi vielä ottaa erikseen yksityiskohtaisesti kantaa kaikkiin omaan toimialaansa liittyviin kysymyksiin. Samoin valiokunta pitää tärkeänä, että eduskuntaa informoidaan jatkossakin kattavasti kaikista vireillä olevista kauppaj- ja investointisopimusneuvotteluista.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 21 päivänä maaliskuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kimmo Sasi /kok	Matti Saarinen /sd
vpj.	Pentti Kettunen /ps	Jouko Skinnari /sd
jäs.	Pertti Hemmilä /kok	Kauko Tuupainen /ps
	Jouko Jääskeläinen /kd	Kari Uotila /vas
	Timo Kalli /kesk	vjäs. Esko Kurvinen /kok
	Esko Kiviranta /kesk	Sirpa Paatero /sd
	Mika Lintilä /kesk	Ismo Soukola /ps
	Heli Paasio /sd (osittain)	Lenita Toivakka /kok
	Kari Rajamäki /sd	Anne-Mari Virolainen /kok.
	Markku Rossi /kesk	

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Leppo.